

13. Rassakhatskaya N.A. *Grazhdanskaya processual'naya forma : ucheb. posobie* [Civil procedural form : train aid] / N.A. Rassakhatskaya. – Saratov : Saratov state academy of right, 1998. – 87 p.
14. Egorova O.V. “The essence of the civil procedural form” : thesis for the degree of candidate of law sciences : major 12.00.15 «Civil Procedure ; Arbitration Procedure» / O.V. Egorova ; Saint Petersburg State University. – Saint Petersburg, 2001. – 22 p.
15. Zhilin G.A. *Pravosudie po grazhdanskim delam : aktual'nye voprosy* [Justice in civil matters : current issues] / G.A. Zhilin. – Moscow : Prospekt, 2010. – 576 p.
16. “Judgment of the European Court on the case «Ryakib Biryukov v. Russia» of January 17, 2008” [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/Document>
17. “Judgment of the European Court on the case «Fazliyski v. Bulgaria» of April 16, 2013” [Electronic resource]. – Access mode : <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx>

УДК 341.9.019

ЗАСТОСУВАННЯ КОЛІЗІЙНИХ НОРМ РЕЧОВОГО ПРАВА ДО ВІДНОСИН ЗА ДОГОВОРОМ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ

Стазілова Т.М., аспірант

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 64/13, м. Київ, Україна
Tetyana.Stazilova@porschefinance.ua*

У статті розглянуто проблемні питання визначення права, яке застосовується до правовідносин речового характеру, що виникають між сторонами договору управління майном щодо володіння, користування й розпорядження майном, яке було передано в управління. Окрема увага приділяється проблемним питанням застосування колізійних прив'язок, якими керуються сторони під час вибору застосовуваного права.

Ключові слова: кваліфікація правовідносин, договір управління майном, колізійні норми речового права.

ПРИМЕНЕНИЕ КОЛЛИЗИОННЫХ НОРМ ВЕЩЕСТВЕННОГО ПРАВА К ОТНОШЕНИЯМ ПО ДОГОВОРУ УПРАВЛЕНИЯ ИМУЩЕСТВОМ

Стазілова Т.Н.

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, ул. Владимирская, 64/13, г. Киев, Украина
Tetyana.Stazilova@porschefinance.ua*

В статье рассмотрены проблемные вопросы определения права, которое применяется к правоотношениям вещного характера, которые возникают между сторонами договора управления имуществом по владению, пользованию и распоряжению имуществом, которое было передано в управление. Особое внимание уделяется проблемным вопросам применения коллизионных привязок, которыми руководствуются стороны при выборе применимого права.

Ключевые слова: квалификация правоотношений, договор управления имуществом, коллизионные нормы вещественного права.

APPLICATION OF CONNECTING FACTORS OF PROPERTY LAW TO THE RELATIONS UNDER THE ASSETS MANAGEMENT AGREEMENTS

Stazilova T.N.

*Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska str., 64/13, Kyiv, Ukraine
Tetyana.Stazilova@porschefinance.ua*

The article deals with problem issues on connecting factors of contracts law applicable to the relationships under the assets management agreements concerning usage and disposition of the property

transferred under the contract. Additionally the article deals with the questions of choice of the law which has germaneness with the relationship under the assets management agreement.

Research question of choice of law which is applicable to relations with a foreign element on the ownership, use and disposal of property, attention is given to scholars such as D. Hayton, F. Kahn, E. Barten, E. Rabel, G. Onishchenko. But the problem of the choice of law applicable to the relations of ownership, use and disposition of property that was transferred to the management, domestic science of international private law system were not discussed.

Parties of the assets management agreement, choosing the right which is subject to the application of the relations of the ownership, use and disposition of property that was transferred to the government, are often faced with the problem of non-recognition of the legal order of a separate state structures trusts and trust structures. Thus, identifying the applicable law to the contract relationship, there is no risk in the legislation of individual States elected party legal construction. Since recently deepened Ukraine-German trade relations, the present study was paid attention to the peculiarities of legal regulation of relations of property management in Germany.

During the procedure of choosing a law which regulated relations with property management, the parties should take into account the peculiarities of the law on property management structures, especially if such adjustment will be made in the state, which belongs to the common law system.

The problems that arise in the performance of property management contracts with foreign elements, through neglect legislator cases of a manager trusts the contract property management, largely due to the fact that the current wording of the Law of Ukraine "On private international law" does not account for the case when the contract property management is the basis for the emergence of trust property to the trustee.

Subject to this problem in the legislation is seen appropriate parties when choosing a right that should apply to relationships under the assets management agreement, the right to elect the State whose legislation contains detailed rules governing the relations of trust property.

Key words: legal qualification, asset management agreement, connecting factors of property law.

Сторони договору управління майном, обираючи право, яке застосовується до відносин щодо володіння, користування й розпорядження майном, що було передано в управління, часто стикаються з проблемою невизнання правопорядком окремої держави конструкції довірчої власності, а також конструкції трасту. Таким чином, визначивши застосовуване право до правовідносин за договором, констатуємо, що існує ризик відсутності в законодавстві окремої держави обраної сторони правової конструкції. Оскільки останнім часом поглиблюються українсько-німецькі торгові зв'язки, у цьому дослідженні буде приділено увагу саме особливостям правового регулювання відносин з управління майном у Німеччині.

Дослідженню питання вибору права, яке підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом щодо володіння, користування й розпорядження майном, приділялась увага в роботах таких вчених, як Д. Хайтон, Ф. Кан, Е. Бартен, Е. Рабель, Г.В. Онищенко. Проте проблеми вибору права, якими регулюються відносини володіння, користування й розпорядження майном, яке було передано в управління, у вітчизняній науці міжнародного приватного права системно розглянуто не були.

Метою статті є аналіз проблемних питань, які постають перед сторонами під час вибору права, що підлягає застосуванню до правовідносин стосовно володіння, користування й розпорядження майном, переданим в управління за договором.

Договором управління майном може бути передбачено виникнення довірчої власності в управителя щодо майна, яке передано в управління, або ж довірча власність може не виникати. За англо-американським правом характерною рисою довірчих відносин є їхній «недоговірний характер», тобто такі відносини виникають та існують не на підставі договору. Причиною цього є специфіка таких відносин (а саме високий рівень довіри між сторонами). Таким чином, у договорі неможливо наперед встановити конкретні межі, у яких сторони максимально чітко деталізують умови [4, с. 49].

Тому, на нашу думку, під час вибору права, яким мають регулюватися відносини управління майном, сторонам варто враховувати особливості законодавчого закріплення конструкцій з управління майном, особливо якщо таке регулювання буде здійснюватися в державі, яка належить до системи загального права.

З огляду на це можна навести певні ознаки, які відрізняють довірчі (трастові) відносини від договірних [4, с. 49]:

- довірчі відносини виникають на підставі закону або волевиявлення установника (наприклад, під час виникнення конструктивного трасту);
- у договорі правам управомоченої особи кореспондують обов'язки зобов'язаної особи, при цьому перша має право вимагати виконання обов'язку від другої. У довірчих відносинах з моменту виникнення трасту власник втрачає речові права на майно. Після цього лише бенефіціарій може вимагати від довірчого власника виконання обов'язків і звертатися до суду за захистом порушених прав;
- у довірчих відносинах відсутнє «зустрічне задоволення», обов'язкове в країнах загального права для будь-яких договорів. Це означає необхідність існування будь-яких вигод для боржника, який погодився на виконання обв'язку, або наявність певних збитків у кредитора, на користь якого мають бути виконані ці обов'язки. Відсутність зустрічного задоволення робить договір недійсним. У довірчих відносинах одна сторона має лише права, а інша – лише обов'язки (довірчий власник).

Якщо ж говорити про довірчі відносини в континентальній системі права, то, по-перше, їх не настільки багато, по-друге, вони в будь-якому випадку пов'язані з передачею майна в довірчу власність або довірче управління, і по-третє, вони виникають, як правило, на підставі договору або на підставі юридичного складу (закону, рішення суду, дій нотаріуса).

Отже, можна назвати такі відмінності управління майном в англо-американській і континентальній системах права [4, с. 49]:

- підстава виникнення. У країнах англо-американського типу визнаються такі підстави: акт про запровадження довірчої власності, закон, рішення суду. У континентальному праві підставами виникнення довірчих відносин є договір довірчого управління майном і закон;
- майно, що передається в довірчу власність. Загалом у країнах континентального й загального права може передаватися будь-яке відокремлене індивідуально визначене майно, крім того, яке вилучене із цивільного обігу;
- суб'єкти права власності. У країнах англо-американської системи права власник втрачає будь-які права на передане майно, таким чином виникає розщеплена власність. У країнах континентального права після передачі майна в довірчу власність право власності повністю переходить до довірчого власника, при цьому сам власник стає титульним володільцем на весь період дії договору. С.О. Сліпченко вважає, що оскільки довірчий власник виступає з третіми особами «як власник», тобто як особа, повноваження якої найбільш наближені до повноважень власника, то говорити, що він є власником, не зовсім правильно. Це, на думку вченого, постає з того, що обсяг повноважень власника поширюється на саме майно, тоді як володільець іншого речового права володіє, користується, розпоряджається «чужим майном» [6, с. 98].

Отже, очевидно, що конструкція довірчої власності, яка існує в англо-американській системі права, значною мірою відрізняється від довірчо-правових інститутів, які існують у країнах континентального права, зокрема в Україні. Відрізняються суб'єктний склад, підстави виникнення, порядок притягнення до відповідальності, тому це необхідно враховувати під час їх застосування. Сторони повинні враховувати особливості конструкцій управління майном у країнах із континентальною й англо-американською системами права, особливо під

час укладання договорів з іноземним елементом, оскільки в цих країнах існують різні підходи до вибору компетентного права залежно від правової природи відносин, що виникають за вказаними договорами.

Основною колізійною прив'язкою, яка застосовується до регулювання відносин власності в міжнародному приватному праві, є закон місця знаходження майна (*lex rei sitae*). Усі речі поділяються на рухомі та нерухомі [1], проте цей поділ не завжди однаковий у всіх країнах. Права на землю завжди є нерухомістю незалежно від підстав їх класифікації. Однак стосовно деяких речей, які за своєю природою є рухомими, виникають складнощі (в українському праві це, наприклад, судна, космічні кораблі тощо).

Передумовою для розв'язання більшості колізійних питань права довірчої власності є використання прив'язки *lex rei sitae* (закон місцезнаходження речі). Саме відповідно до неї визначається, зокрема, кількість і зміст речових прав, умови їх виникнення, припинення, зміни та переходу, суб'єктний склад власників тощо.

Фактично у всіх країнах світу колізійна формула *lex rei sitae* визнається основоположною щодо прав та обов'язків на нерухоме майно (земельні ділянки, будівлі). Щодо рухомого майна (транспортні засоби, особисті речі тощо) це правило не є таким безумовним. Поширення прив'язки *lex rei sitae* на суспільні відносини, що виникають у сфері речових прав як на нерухоме, так і на рухоме майно, є характерним, наприклад, для таких держав, як Португалія, Греція, Австрія, Італія, Японія, Німеччина, Венесуела, Бельгія, а також для країн Східної Європи.

Разом із тим і в цих країнах використовується низка спеціальних колізійних положень стосовно рухомого майна. Зміст основних із них може бути умовно зведено до двох основних положень [2, с. 274].

По-перше, якщо особа правомірно набуває за кордоном будь-яку річ, то під час переміщення її у відповідну державу ця особа може зберегти її у власності навіть у тому випадку, якщо в останньому подібний порядок придбання речі у власність неможливий. Однак при цьому обсяг прав власника буде у всіх випадках визначатися на підставі закону тієї держави, у якій ця річ знаходиться. При цьому не має значення, які права належали власникові речі до її переміщення у відповідну державу.

Подібна схема регулювання питань права власності існує й в Україні, де стосовно як рухомого, так і нерухомого майна вихідним є колізійний принцип *lex rei sitae*.

Відповідно до ст.38 Закону України «Про міжнародне приватне право» право власності та інші речові права на нерухоме та рухоме майно визначаються правом держави, у якій це майно знаходиться, якщо інше не передбачено законом.

Належність майна до нерухомих або рухомих речей, а також інша класифікація майна визначаються правом держави, у якій це майно знаходиться. Країни загального права поширюють дію принципу *lex rei sitae* переважно на відносини, пов'язані з речовими правами на нерухоме майно.

Щодо рухомого майна в цих державах прийнято використовувати особливу групу прив'язок, основною з яких є прив'язка «особистий закон власника» (*lex personalis*). Однак і в статутному праві цих країн в останні десятиліття намітилася тенденція переходу від принципу особистого закону до принципу місця перебування речі. Тільки в Аргентині й Бразилії принцип особистого закону власника досі є застосовуваним стосовно всіх питань, що виникають у сфері відносин власності [3].

Досить цікавим у міжнародному приватному праві є питання про перехід ризику випадкової загибелі або псування майна з відчужувача на набувача в тих випадках, коли придбання права власності відбувається за договором управління майном. Проблема полягає в тому, що законодавство різних країн неоднаково визначає момент такого переходу.

У правових системах одних держав у цьому випадку використовується принцип римського цивільного права, відповідно до якого ризик переходить із продавця на покупця в момент укладання контракту незалежно від того, чи набуває покупець до цього моменту право власності на проданий товар (*periculum est emptoris*). Це правило, зокрема, зафіксовано в законодавствах Швейцарії, Голландії, Японії, деяких країн Латинської Америки.

Нормативно-правові акти інших країн світу пов'язують момент переходу ризику безпосередньо з моментом переходу права власності (*res peril domino* – ризик несе власник).

Момент переходу права власності та момент переходу ризику є різними цивільно-правовими категоріями. Перший прямо стосується речових прав, другий – зобов'язальних правовідносин. Тому й колізійні проблеми, що виникають у зв'язку із цими категоріями, будуть вирішуватися на основі різних колізійних норм.

Актуальним є дослідження питання правового регулювання відносин управління майном за законодавством Німеччини, оскільки в Німеччині, як і в Україні, не визнано на законодавчому рівні конструкцію трасту, а довірчі відносини, що ґрунтуються на угодах, поділяються на такі види: 1) фідучія у власному значенні (*Vollrechtstreuhand*); 2) фідучія через делегацію діяти за рахунок довірителя (*Ermaechtigungstreuhand*); 3) фідучія на основі доручення (*Quasi-treuhand*). За спрямованістю інтересу фідучіарія виділяють фідучію-гарантію у власному інтересі, фідучіарне управління за рахунок третьої особи та порівняльне фідучіарне управління, спрямоване на об'єднання інтересів різних осіб [5, с. 470].

Такими, що найбільше відповідають конструкції договору управління майном, закріпленій у законодавстві України, будуть зобов'язання з ведення справ, які регулюються підрозділом 2 розділу 12 частини 8 Німецького цивільного уложення [2, с. 204]. Характерною рисою цих відносин, згідно із законодавством Німеччини, є те, що до договору про надання послуг чи договору підряду, предметом якого є ведення будь-яких справ, застосовуються положення про договори підряду чи про надання послуг. Особа, яка дає іншій особі пораду чи рекомендацію, під час збереження відповідальності, яка виникає за договором, не зобов'язана відшкодовувати шкоду, що виникає в результаті такої поради чи рекомендації. Специфіка управління майном без доручення регулюється параграфами 677-687 Німецького цивільного уложення, відповідно до якого особа, що веде справи іншої особи, не отримавши від нього доручення та не будучи уповноваженою іншим способом, зобов'язана вести справи так, як цього вимагають інтереси заінтересованої особи.

Однак ця конструкція не відповідає конструкції договору управління майном в Україні, оскільки відповідно до законодавства Німеччини особа, яка веде справи іншої особи, не уповноважується довірителем на здійснення нею дій. Тому зазначені норми не можуть застосовуватися за аналогією до відносин управління майном.

Особливим видом управління майном у Німеччині є управління спадщиною згідно з нормами параграфів 1975-1992 Німецького цивільного уложення. Суд зі спадкових справ уповноважений призначити опікуна спадщини, до якого в судовому порядку в процесі провадження за спадковими справами не можна пред'явити претензії. Такі вимоги можна заявляти суду зі справ щодо опіки [7, с. 1024]. В одному з провідних коментарів Німецького цивільного уложення за редакцією Б. Паландта зазначається, що якщо сторони обирають застосування до них права Німеччини, то вони мають враховувати, що в разі виникнення спору та у випадку відсутності певної узагальненої правової конструкції в законодавстві суд вправі регулювати відносини, виходячи з норм, які регулюють кожен окремих аспект правовідносин, враховуючи мету, якою керувалися сторони під час вступу в такі відносини.

Отже, у законодавстві Німеччини відсутній такий окремих вид договору, як управління майном. Однак конструкція управління майном може застосовуватися в межах іншого договору (наприклад, договору ведення справ), якщо цього вимагає мета, з якою сторони уклали договір [7, с. 1024]. З огляду на позиції німецьких учених сторони, укладаючи договір

управління майном та обираючи компетентним право Німеччини, мають враховувати, що в разі виникнення спору та відсутності певної узагальненої правової конструкції в законодавстві суд вправі регулювати відносини, виходячи з норм, які регулюють кожен окремий аспект правовідносин, враховуючи мету, якою керувалися сторони під час вступу в такі відносини.

Незважаючи на відсутність у законодавстві Німеччини такого окремого виду договору, як управління майном, зазначена конструкція, тобто управління майном, може застосовуватися в межах іншого договору (наприклад, договору ведення справ), якщо цього вимагає мета, з якою сторони уклали договір. Отже, згідно з позицією німецьких учених сторони, укладаючи договір управління майном та обираючи компетентним право Німеччини, мають звернути увагу на те, що в разі виникнення спору та відсутності певної узагальненої правової конструкції в законодавстві суд Німеччини вправі регулювати відносини, виходячи з норм, які регулюють кожен окремий аспект правовідносин, враховуючи мету, якою керувалися сторони під час вступу в такі відносини.

Проблеми, які виникають під час виконання договорів управління майном з іноземним елементом через неврахування законодавцем випадків виникнення в управителя довірчої власності за договором управління майном, значною мірою пов'язані з тим, що чинна редакція Закону України «Про міжнародне приватне право» не враховує того випадку, коли договір управління майном є підставою для виникнення довірчої власності в управителя.

Враховуючи зазначену проблему в законодавстві, сторонам під час вибору права, яке має застосовуватися до правовідносин за договором управління майном, доцільно обирати право тієї держави, законодавство якої містить детальні норми, якими регулюються відносини довірчої власності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 4-44. – Ст. 356. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>.
2. Гражданское уложение Германии = Deutsches Buergerliches Gesetsbuch mit Einfuehrungsgesetz : ввод. закон к Гражданскому уложению / введ. и сост. В. Бергман ; пер. с нем. – М. : Wolters Kluwer Russia, 2008. – 816 с.
3. Дождев Д.В. Международная модель траста и унитарная концепция права собственности [Електронний ресурс] / Д.В. Дождев. – Режим доступу : <http://www.msses.ru/images/dozdev-int-model-trust.rtf>.
4. Онищенко Г.В. Поняття довірчих відносин в англо-американському та континентальному праві / Г.В. Онищенко // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 6. – С. 48-50.
5. Порівняльне правознавство : сучасний стан і перспективи розвитку : зб. статей / [за ред. Ю.С. Шемшученка, Л.В. Губерського, І.С. Гриценка] ; упор. О.В. Кресін. – К. : Логос, 2009. – 712 с.
6. Слипченко С.А. Право доверительной собственности / С.А. Слипченко. – Х. : Консум, 2000. – 176 с.
7. Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch. – München : Beck, 2011. – 3085 p.

REFERENCES

1. “Civil Code of Ukraine of 16.01.2003 №435-IV” [Electronic resource] // *Vidomosti Verkhovnoy Radi Ukraine*. – 2003. – №4-44. – Art. 356. – Access mode : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>

2. Deutsches Buergerliches Gesetsbuch mit Einfuehrungsgesetz. – Moscow : Volters Kluver, 2006. – 816 p.
3. Dozhdev D.V. “International trust model and unitary concept of property right” [Electronic resource] / D.V. Dozhdev. – Access mode : [http ://www.msses.ru/images/dozdev-int-model-trust.rtf](http://www.msses.ru/images/dozdev-int-model-trust.rtf)
4. Onishchenko H.V. “The concept of a trust relationship in Anglo-American and continental law” / H.V. Onishchenko // *Pidpriemnictvo, gospodarstvo i pravo*. – 2008. – № 6. – P. 48-50.
5. *Porivnyal'ne pravoznavstvo : suchasniy stan i perspektivi rozvitku : zb. statey* [Comparative jurisprudence : modern state and prospects of development : collection of the articles] / release Yu.S. Shemshuchenko, L.V. Guberskiy, I.S. Gricenko ; manager O.V. Kresin. – Kyiv : Logos, 2009. – 712 p.
6. Slipchenko S.A. *Pravo doveritel'noy sobstvennosti* [Right to trust property] / S.A. Slipchenko. – Kharkiv : Konsum, 2000. – 176 p.
7. Palandt. Bürgerliches Gesetzbuch. – München : Beck, 2011. – XXXII, 3085 p.